

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології і права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан ФСП

Факультет
соціології
і права

А.А. Мельниченко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« 21 » червня 2018 р.

«Культура мовлення і публічної презентації історичних досліджень»

ПО 1

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

спеціальність 032 — історія та археологія
(шифр і назва)

освітня програма ОНП «Історія та археологія»
(ОПП/ ОНП, назва)

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від 20.06.2018. № 2

Голова методичної комісії

К.Л. Попов

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« 20 » червня 2018 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

докторант, кандидат історичних наук Кізлова А. А.

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри історії

Протокол від « 23 » травня 2018 року № 10

Завідувач кафедри

С.О. Костилєва
(ініціали, прізвище)

«24» травня 2018 р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Культура мовлення і публічної презентації історичних досліджень» складено відповідно до освітньої програми освітньо-наукової програми «Історія та археологія»

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 032 «Історія та археологія».

Навчальна дисципліна належить до циклу професійної підготовки.

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Обсяг навчальної дисципліни 2 кредити ЄКТС.

Міждисциплінарні зв'язки: передумовами вивчення навчальної дисципліни є знання з історичного джерелознавства, організації науково-дослідної роботи студентів (зокрема щодо підготовки освітньо-кваліфікаційних робіт), української мови за професійним спрямуванням, набуті під час навчання на першому та другому РВО. Дисципліна є однією з базових у підготовці здобувачів до поглибленого вивчення інформаційно-комунікаційних технологій в історичних дослідженнях, теорії і методології історичних досліджень, а також до написання й апробації дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а також до самостійної діяльності в ролі автора, редактора та рецензента наукових і науково-популярних праць зі спеціальності 032 «Історія та археологія».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни.

Сприяти розширенню у здобувачів історичної свідомості, засвоєнню основних підходів до вимог, які ставляться до змісту, структури та оформлення результатів історичних досліджень, щоб вони отримали змогу повноцінної наукової комунікації в академічному середовищі за спеціальністю 032 «Історія та археологія» та з широкими колами громадськості, аргументовано оцінювати результати дослідницької діяльності за спеціальністю.

На основі цих знань слухачі мають набути таких компетентностей (здатності):

- на високому рівні готувати власні праці в науковому, науково-популярному та науково інформативному підстилях наукового стилю;
- виконувати експертизу наукових праць зі спеціальності;

— виконувати функції наукового редактора текстів зі спеціальності, співпрацювати з редакторами власних наукових праць.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни.

Після засвоєння навчальної дисципліни студенти мають продемонструвати такі результати навчання:

ЗНАННЯ ПРО:

— вимоги Міністерства освіти і науки до структури, стилістики та оформлення дисертацій та авторефератів;

— основні підходи до структурування та оформлення монографій і наукових статей;

— специфіку підготовки тез, анотацій і рефератів наукової роботи;

— особливості популяризації історичних досліджень залежно від очікуваної читацької аудиторії;

— основні засади експертної оцінки наукових і науково-популярних праць;

— основні принципи і методи наукового редагування історичних праць.

УМІННЯ:

— на високому рівні сформулювати текст дисертації та автореферату;

— писати наукові статті, тези доповідей на рівні фахових і наукометричних видань та міжнародних наукових конференцій;

— підготувати індивідуальну й частину колективної монографії;

— оприлюднювати результати досліджень у науково-популярній формі;

— усвідомлювати, як культура викладення матеріалу впливає на загальну репутацію дослідника;

— керуватися засадами академічної етики під час оприлюднення результатів досліджень;

— виявляти й аргументовано критикувати псевдонаукові розробки за спеціальністю;

— використовувати знання та вміння як у самостійній фаховій діяльності, так і для виконання обов'язків наукового редактора, наукового керівника, члена редколегії історичних видань, ученого секретаря.

— аргументовано використовувати поняття й терміни в разі їхньої неоднозначності, дискусійності чи неповної визначеності;

— готувати матеріали для публікації в спеціалізованих виданнях та участі в конференціях;

— рецензувати наукові розробки зі спеціальності.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ I. Шляхи презентації власних історичних досліджень

Тема 1.1. Особливості підготовки власне наукових текстів

Предмет, мета і завдання дисципліни. Головні ознаки власне наукового викладу. Жанри власне наукових текстів. Нормативні вимоги до власне наукових текстів. Робота з текстом дисертації в умовах реформування підготовки наукових кадрів. Специфіка тезового викладу результатів дослідження. Сучасні умови донесення власне наукових праць до читачів. Текстова організація наукової статті з історії. Основні жанрові риси монографії. Підготовка анотацій і ключових слів до наукових праць. Особливості ілюстрування наукових праць з історії.

Тема 1.2. Науково-популярний виклад матеріалу

Головні ознаки науково-популярного викладу. Проблеми класифікації науково-популярних текстів. Основні типологічні риси науково-популярних праць. Рівні популяризації наукових знань. Роль періодики в системі наукової комунікації істориків у добу незалежності України. Популяризація наукових знань у формі статті. Особливості науково-популярного нарису. Риси науково-популярного огляду. Науково-популярний виклад в історичній біографістиці. Засоби художньої виразності в науково-популярних працях.

Тема 1.3. Науково-інформативний виклад матеріалу

Головні ознаки науково-інформативного викладу. Самостійні жанри науково-інформативних текстів. Науково-інформативні частини власне наукових праць. Загальні норми цитування та оформлення довідкового апарату. Оформлення пристатейних відомостей для подання в журнали, індексовані SCOPUS. Жанрові особливості науково-інформативного огляду. Мовностилістичні норми підготовки автореферату дисертації з історичних наук.

Розділ II. Основні засади експертизи та редагування історичних праць

Тема 2.1. Культура експертизи наукових праць

Місце рецензування в науковій комунікації. Специфіка контролю під час наукового рецензування. Різновиди до- і постпублікаційних рецензій. Відгук на кваліфікаційні наукові праці. Критерії самоперевірки тексту

дисертаційного дослідження на відповідність встановленим вимогам. Структура та мовно-стилістичні риси рецензій. Жанрові особливості рецензійно-критичних праць. Види реферування наукових досліджень. Переваги та недоліки використання автоматичних систем визначення плагіату під час експертизи історичних досліджень. Роль експертів у виявленні псевдо- та антинаукових розробок. Рецензії, історичні погляди рецензентів та академічне середовище.

Тема 2.2. Основи редагування наукових текстів

Загальні засади роботи редактора з текстом. Принципи та основні методи редагування наукового тексту. Підходи до редагування наукових праць. Функції наукового редактора. Проблеми редагування науково-інформативних текстів. Редакторські методи популяризації наукового викладу. Типові помилки в категорійному апараті наукового тексту. Особливості редагування власне наукових праць з історії. Особливості авторського саморедагування. Робота редактора з цитуванням та публікаціями історичних джерел. Види уваги під час редагування.

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання

Щоб досягти оптимального балансу між теоретичними знаннями та практичними навичками, які здобуваються в ході засвоєння дисципліни, вивчення матеріалів кожної теми структуровано в таких напрямках: 1) лекції; 2) семінарські заняття; 3) самостійна робота.

На лекціях розглядаються ключові теоретичні питання дисципліни, закладається підґрунтя для підготовки до семінарських і практичних занять, виконання самостійної роботи.

Семінарські заняття мають за мету сприяти поглибленому засвоєнню і закріпленню проблемних теоретичних питань навчальної дисципліни, висвітлених на лекціях, встановленню зв'язку між загальними нормами культури наукової мови та практикою історичних досліджень.

Для опанування під час самостійної роботи винесено теми, засвоєння яких лише доповнює і розширює знання основного програмового матеріалу або є тільки основою для подальшої тісної співпраці з безпосереднім науковим керівником

Як індивідуальне завдання в межах самостійної роботи заплановано реферат. Метою підготовки реферату є поглиблене вивчення актуальних для фахівців-істориків проблем наукової експертизи та редагування наукових праць. Відповідно до навчального плану, підготовка реферату обов'язкова

для здобувачів усіх форм навчання. В разі невиконання або незарахування (0 балів) реферату здобувач не допускається до заліку.

Застосовуються стратегії активного і колективного навчання, які визначаються низкою **методів і технологій**.

Лекції побудовано на засадах проблемного викладу, при котрому зразки вирішення науково-практичних проблем подаються не лише як готові норми, а і як результати дослідницького пошуку в усій його конкретності й різноманітності. Також лекції містять елементи інструктажу з використанням наочних засобів, під час якого розкриваються не лише норми, а й особливості використання методів самостійної пізнавальної діяльності.

В семінарських заняттях використовуються інтерактивні методи навчання, зокрема «мозковий штурм» і навчальні дискусії, також передбачені письмові вправи, спрямовані на застосування набутих теоретичних знань у розв'язанні практичних завдань. Передбачено коментоване читання праць, які здобувачі добирають шляхом евристичного пошуку відповідно до тематики своїх досліджень.

Самостійна робота базується передусім на використанні дослідницького методу й передбачає взаємодію на основі мережевих комунікаційних можливостей.

4. Оцінювання результатів навчання

Семестрова атестація проводиться у формі заліку. Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала.

5. Рекомендована література

Базова:

1. Издательские термины и понятия : словарь с комментариями / автор-сост. Г. Ф. Низяева; библиогр. ред. А. П. Кочмарева. Владивосток : ДВО РАН, 2008. С. 4–7, 17–20, 24, 27–28.
2. Котюрова М. П., Баженова Е. А. Культура научной речи : текст и его редактирование : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Флинта : Наука, 2008. С. 255–258, 260–263.
3. Котюрова М. П. Стилистика научной речи : учеб. пособие. — М. : Академия, 2010. С. 79–95, 178–203.
4. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. — С. 38–58, 133–140, 181, 274–278, 287–288.
5. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посібн. К. : Центр навчальної літератури, 2006. — С. 5–22, 130–133, 154–155, 184–205, 254–257, 292–301.

6. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посібн. / Захарова В. І., Філіппова Л. Я. К. : Центр учбової літератури, 2013. С. 204–226, 254–268.
7. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навч. посібн. Львів : Афіша, 2006. — С. 31–38, 112, 189, 276–279, 286–29, 310–312, 314–316.
8. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. Посібник. К. : Академія, 2010. — С. 5–28, 62–78, 99–115.
9. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посібн. К. : НАДУ, 2008. С. 3–40, 41–52, 59–65, 94–103.
10. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця: практичний посібник. К. : Наша культура і наука, 2006. С. 157–160, 227–229, 235–238, 244–248, 263–272, 300–302, 319–329.

Додаткова:

11. Абрамов Е. Г. Какой должна быть аннотация к научной статье // Научная периодика: проблемы и решения. № 3 (9). Май — июнь 2012. С. 4–6.
12. Абрамов Е. Г. Подбор ключевых слов для научной статьи // Научная периодика: проблемы и решения. № 2 (2). 2011. С. 35–40.
13. Артамонов Є. Б. Аналіз методів протидії автоматичним системам визначення плагіату в електронних документах // Проблеми інформатизації та управління. № 4 (40). 2012. С. 12–18.
14. Беляева Л. Н., Шубина Н. Л. Научная статья как объект экспертной оценки // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. № 172. 2014. С. 5–12.
15. Гуманенко О. О. Особливості типологічної характеристики рецензій на наукові твори // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Соціальні комунікації. 2011. Вип. 3 (36). С. 119–126.
16. Гуманенко О. О. Рецензування як чинник наукової комунікації: соціокультурні та видавничі аспекти: автореферат дис. ... канд. наук із соц. комунікацій. 27.00.05. Теорія та історія видавничої справи та редагування. К., 2011. С. 6–14.
17. Деякі рекомендації з підготовки журналів для зарубіжної аналітичної бази даних SCOPUS // Збірник нормативних документів з питань упорядкування видавничої діяльності установ НАН України / уклад. і упорядк. Радченко А. І., Болкотун З. А. К. : Академперіодика, 2013. С. 94–104.
18. Дзюбак Н. М. Саморедагування як спосіб підвищення ефективності авторського тексту // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 11. С. 198–203.
19. Ефремов Ю. Н. Лженаука, псевдонаука и гипотеза // Лженаука в современном мире... СПб. : ВВМ, 2013. С. 30–41.

20. Євсєєва Г. П., Савицький М. В. Основні вимоги до якісного оформлення наукових публікацій // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. 2014. № 8. С. 53–62.
21. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу». Зі змінами, внесеними згідно з Законом № 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012 // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 2–3. С. 41.
22. Зелінська Н. В. Наукова книга в сучасному світі: тест на виживання // Поліграфія і видавнича справа. 2008. Вип. 1 (47). С. 9–17.
23. Зелінська Н. В. Стаття у фаховому виданні: комунікація, імітація, профанація? // Наука України у світовому інформаційному просторі. Вип. 8. К. : Академперіодика, 2013. С. 54–60.
24. Іщенко Н. Г., Короткевич А. О. Культурна складова науково-популярного тексту. URL : <http://tinyurl.com/zxtaxbf>
25. Ким М. Н. Основы творческой деятельности журналиста: Учебник для вузов. СПб. : Питер, 2011. С. 218, 270–280, 348–354, 360–384.
26. Ковтун Т. Щоб і науково, і популярно // Культура мови на щодень. URL : <http://tinyurl.com/jbkvm66>
27. Колесникова И. И. Что важно знать о языке и стиле научных текстов (статья 1) // Высшее образование в России. № 3. 2010. С. 130–137.
28. Колесникова И. И. Что важно знать о языке и стиле научных текстов (статья вторая) // Высшее образование в России. № 6. 2010. С. 143–148.
29. Коновець О. Сучасна періодика в системі наукової комунікації // Бойко А., Зелінська Н., Коновець О. Наукова комунікація у мас-медіа. Львів : Українська академія друкарства, 2009. С. 33–46.
30. Лакатос И. Наука и псевдонаука. Выступление в радиопрограмме Открытого университета 30 июня 1973 / Пер. с англ. М. Каревой. 6 с. URL : <http://www.nsu.ru/classics/pythagoras/Lacatos.pdf>
31. Ляшко С. М. Поняття «наукова біографія» у теорії та практиці історико-біографічних досліджень // Українська біографістика : зб. наук. пр. К., 2013. Вип. 10. С. 25–45.
32. Майборода В. К., Майборода С. В. Характерні недоліки дисертаційних робіт // Вісник Української академії державного управління при президентіві України. 2002. № 2. С. 374–376.
33. Маслова А. Історичний аспект наукового стилю мовлення // Українознавчий альманах. 2012. Вип. 9. С. 152–154.
34. Муранова О. С. Способы выражения позиции автора в тексте научно-популярной статьи // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. № 89. 2009. С. 238–244.
35. Нгуен Тхи Хоай Чанг. Жанрово-стилистические особенности научно-популярного подстиля (технический дискурс) // Коммуникативные аспекты языка и культуры: сб. мат-лов XIV Междунар. науч.-практ. конф. студентов и молодых ученых. Томск : Изд-во ТПУ, 2014. Ч. 2. С. 275–277.
36. Новиков А. М. Как написать монографию. URL : <http://www.anovikov.ru/artikle/monograf.htm>

37. Огар Е. І. Проблеми типології сучасної науково-популярної книги // Наукові записки [Української академії друкарства]. Секція книгознавства, видавничої справи і організації книжкової торгівлі. Вип. 3. 2001. С. 63–67.
38. Орещенко А. В. Наукова стаття: особливості викладення матеріалу // Часопис картографії. 2011. Вип. 3. С. 10–29.
39. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання / Стукало Н. В., Ковальчук К. В., Литвин М. В. та ін. Донецьк : Б/в, 2013. С. 4–5, 7–17, 32.
40. Постанова Президії ВАК України від 15.01.2003 № 7-05/1 // Бюлетень Вищої атестаційної комісії. № 1. 2003. С. 2.
41. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», № 40 від 12 січня 2017 року. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>
42. Ренн О. М. Колективне авторство у видавничій справі // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Соціальні комунікації. 2010. № 2 (18). С. 11–19.
43. Симоненко Т. В. Типологія помилок у категорійному апараті наукового тексту // Типологія помилок у науковому тексті: збірник наукових праць. Черкаси, 2011. С. 16–24.
44. Солімар Л. Як писати наукові статті // Морфологія. 2009. Т. III. № 1. С. 86–87.
45. Теория и практика редактирования / рук. авт. кол. Н. М. Сикорский, С. М. Брейтбург. М. : Высшая школа, 1964. Ч. 2. С. 114–148.
46. Тріщук О. В. Робота редактора над образністю науково-інформаційного тексту // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Соціальні комунікації. 2015. № 1. С. 114–124.
47. «Формування наукового світогляду та популяризація наукових знань: проблеми, ризики, перспективи». Аналітична записка. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/1650/>
48. Холдейн Дж. Б. С. Как писать научно-популярную статью // Фельдман Г. Э. Джон Бэрдон Сандерсон Холдейн. М. : Наука, 1976. С. 186–190.
49. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : Підручник. 2-ге вид., виправ і доповнене. К. : Алерта, 2011. С. 538–540, 548–558, 566–571.
50. Шубина Н. Л. Научная статья: особенности ее текстовой организации // Universum. Вестник Герценовского университета. № 2. 2007. С. 65–66.
51. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. К. : Толока, 2001. С. 15–16, 24–44, 49–55, 56–59.

52. Ясь О. Рецензія у науковій творчості історика: проблеми різновидів та функціонального призначення // Україна модерна. Львів, 2007. Число 12. С. 97–128.

Інформаційні ресурси:

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»: <http://www.ukrbook.net/>

Електронна бібліотека Інституту журналістики:
<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php>

Сторченко І. Що таке якісний науковий журнал: What is a quality journal: <http://tinyurl.com/hxe3ygh>

Методичні рекомендації і правила видання історичних джерел:
http://archeos.org.ua/?page_id=634

Міністерство освіти і науки України. Наука:
<http://mon.gov.ua/activity/nauka/>

Рецензування: <http://sstc.kiev.ua/journal/ua/retsenzuvannia>

Як написати рецензію? (Розширений практичний посібник):
<http://starfort.in.ua/page/recenz>

Як публікуватися в міжнародних рецензованих виданнях:
<http://tinyurl.com/zgorrbo>